

פאר מקדושים

כט 57

ועתה אשיבה לשלב דברי אלה עם המעשה מהצדיק הקדוש מרנא ורבנא מאיר מפראמישלאן בפרט ועל כל מעשה הצדיקים בכלל. כאשר יעדתיך הקורא כמוצא שפתי שמה ואם כי ענינים גבוהים המה נשגבים מדעת אדם אשר על כן לא יספתי אז לחרות בעטי בתמכי על השכלתך. הקורא ועל בינתך נשענתי אולם מדעתי כי רבו הקוראים יחזו במו אנשים שונים ולא כל שכל ישכיל ולא כל משכיל ישתרג בדי תבונתו עם תכונת אנשים זולתו לכן אמרתי ויהי מה אך רוח הוא באנוש לבן מעט אך מעט אטיף-מלתי ואך לרגעים אחדים אדא על כנפי הרוח אשר ממקום נאמן עלי מנשבת כי הרוח הזה נודף בכל ארבע כנפות לבבי לתת ריח נודף לאף ההשכלה ונשמת שדי תבינני :

ואחזה אנכי אשית אל לבי להודיעך טרם כל שיח טעם אמיתי מה הגיעני על ככה לקבוץ המעשיות האלה מצדיקים יסודי עולם ולהפיל להם חבל בספר מיוחד כי מלבד אשר עשיתי לתועלת כל אחד למען יהיו מצוים אצל כל איש ואיש כאשר כתבתי בהקדמתי עוד טעם אחד ספון ומשכיות לבבי ואתה הקורא אם תשית לבך אליו טעם זקנים נמצא :

כי הנה ידוע זאת איפוא אשר ספרי המוסר ירו רובם בכולם אבן פינתם אל משל מושכל מאוד (על הפסוק ישרים דרכי ד' צדיקים ילכו בם ופושעים יכשלו בם) למלך שהיה לו באר בכרם חמד שלו נחל נובע מקור נאמן והמים היו מתוקים מאוד ולחין כל אדם נעמו כל אחד ירד אל גינת המים ושתה כנפש שבעו וחשב המלך מחשבות לב יטעם לכל איש טעם אחד במתיקות ערבות ונעימות המים ועשה הגן נעול והמעייין חתום ואת הבאר סגר מבוא ויעזק את הכרם במשיכת חדק ויגדור אותו היטב אך מסלה אחת הניח פתוח דרך העולה קרוב אל הבאר ההוא וכרוזא קרא במחנה העברים והנוצרים כי יערוך לו כל אחד צנור אל פי הבאר לשאוב לו המים מרחוק ולעת צאת השואבות לא כל הצנורות היו נקיים וצלולים ואך מי שהעריך לו צנור מזכוכית או כדומה היו המים צלולים וטועמיה חיים זכו. ולא כן מי שצנורו היה איננו נקי רבים נסכרו מחול ועפר. ואיך טעם לו המים בבואם אל פיהו כי הכל הי' תלוי בפי הצנור ולכן יש מהם משו מים עכורים מאוד כי נתעכרו דרך פי הצנור אם לא היה נקי ונמצא במים האלו בעצמם רבו טעמיה :

והנה דברי תורה נמשלו למים לכן גזר המלך מלכו של עולם אשר כל אחד ישאוב לו דרך פיהו והוא הצנור. ולכן התורה הוא גן נעול

היטב אך מסלה אחת הניח פתוח דרך העולה קרוב אל הבאר ההוא וכרוזא קרא במחנה העברים והנוצרים כי יערוך לו כל אחד צנור אל פי הבאר לשאוב לו המים מרחוק ולעת צאת השואבות לא כל הצנורות היו נקיים וצלולים ואך מי שהעריך לו צנור מזכוכית או כדומה היו המים צלולים וטועמיה חיים זכו. ולא כן מי שצנורותיה איננו נקיים נסכרו מחול ועפר. ואיך טעם לו המים בבואם אל פיהו כי הכל הי' תלוי בפי הצנור ולכן יש מהם משו מים עכורים מאוד כי נתעכרו דרך פי הצנור אם לא היה נקי ונמצא במים האלו בעצמם רבו טעמיה :

ועתה אשיבה לשלב דברי אלה עם המעשה מהצדיק הקדוש מרנא ורבנא מאיר מפראמישלאן בפרט על כל מעשה הצדיקים בכלל. כאשר יעדתיך הקורא כמוצא שפתי שמה ואם כי ענינים גבוהים המה נשגבים מדעת אדם אשר על כן לא יספתי אז לחרות בעטי בתמכי על השכלתך, הקורא ועל בינתך נשענתי אולם מדעתי כי רבו הקוראים יחזו במו אנשים שונים ולא כל שכל ישכיל ולא כל משכיל ישתרג בדי תבונתו עם תכונת א נשים זולתו לכן אמרתי ויהי מה אך רוח הוא באנוש לכן מעט אך מעט אטיף מלתי ואך לרגעים אחדים אדא על כנפי הרוח אשר ממקום נאמן עלי מנשבת כי הרוח הזה נודף בכל ארבע כנפות לבבי לתת ריח נודף לאף ההשכלה ונשמת שדי תבינני :

ואחזה אנכי אשית אל לבי להודיעך טרם כל שיח טעם אמיתי מה הגיעני על ככה לקבוץ המעשיות האלה מצדיקים יסודי עולם ולהפיל להם חבל בספר מיוחד כי מלבד אשר עשיתי לתועלת כל אחד למען יהיו מצוים אצל כל איש ואיש כאשר כתבתי בהקדמתי עוד טעם אחד ספון ומשכיות לבבי ואתה הקורא אם תשית לבך אליו טעם זקנים נמצא :

כי הנה ידוע זאת איפוא אשר מפרי המוסר ירו רובם בכולם אבן פינתם אל משל מושכל מאוד (על הפסוק ישרים דרכי ד' צדיקים ילכו בם ופושעים יכשלו בם) למלך שהיה לו באר בכרם חמד שלי נחל נובע מקור נאמן והמים היו מתוקים מאוד ולחין כל אדם נעמו כל אחד ירד אל גינת המים ושתה כנפש שבעו וחשב המלך מחשבות לב יטעם לכל איש טעם אחד במתיקות ערבות ונעימות המים ועשה הגן נעול והמעייין חתום ואת הבאר סגר מבוא ויעזק את הכרם במשיכת חדק ויגדור אותו

והנה דברי תורה נמשלו למים לכן גזר המלך מלכו של עולם אשר כל אחד ישאוב לו דרך פיהו והוא הצנור. ולכן התורה הוא גן

פאר מקדושים

58

נעול ומעייץ חתום ודברי' וטעמיה הכל תלוי בפי הלומד או המספר ומלמד. ואם יצאו מפי אדם ביקר ופי הצנור נקי יטעם לו כל מתיקות ערבות ונעימות ולא כן אם האומר איננו נעלה והצנור סתום ועכור. (ובדרך זה נוכל להבין דברי דהע"ה אשר ביקש מהש"י כי יתן אומר המבשרות צבא רב רצוני לומר כי בקש מד' כי יתנהו להיות האומר הנעלה ללמד דעת את העם בפה נקי מבלי תחת לשונו) וזה פירוש הפ' צדיקים ילכו בסוד ופושעים יכשלו בסוד:

ומעשיות האלו אשר יודו פלאות השם ואמונתך בקהל קדושים. נצורים המה וערוכים אך על שפתי החסידים לבד. ואיש מפי איש ילכו ולכן ידוע לכל משכיל כי תלוי הדבר בפי האומר והמספר אם הוא בעצמו מאמין באמונה שלימה בכה הצדיק ובאותות והמופת. והסיפורים ילכו דרך צנור זך ונקי. יעמיקו ויחדירו גם בלב השומע וההפך ח"ו בהיפך כי לבד אשר לא יתפעלו התפעלות בנפשו. עוד יהיו לבז ולשמצה בעיניו והכל על דרך גוזמא והפלה לכן יעצתי עצות בנפשי וגלותי היום חרפת לשון תהפוכים מהסיפורים האלו הסיירות משוכתם ופרצתי גדרם למען יראה כל מאמין בעיניו ובלבבו יבין ושב ורפא לו כי מן הבאר ההוא בעצמה יסקו כל העדרים ויקחו מוסר:

ועתה אשיבה לדבר בהמחזות הנוראה אשר יתגוללו לעיניך למען נתבונן בינה. כי הנה האיש האורח מואליחייא אשר ממכון שבתו נחת אל עיר וקדוש מפראמישלן הלא היה שלם בכל המדות ואך התקמצנות געלה נפשו כאשר העיד עליו הצדיק הקדוש בעצמו כי היה תלמיד חכם וזהיר בכל המצות ואם כן איפוא יקשה לנו איך לא הגינה עליו תורתו וזכות שאר מצוותיו לעזרה אך הקדוש הלזה בתפלתו ועל מה עד

נעול ומעייץ חתום ודברי' וטעמיה הכל תלוי בפי הלומד או המספר ומלמד. ואם יצאו מפי אדם ביקר ופי הצנור נקי יטעם לו כל מתיקות ערבות ונעימות ולא כן אם האומר איננו נעלה והצנור סתום ועכור. (ובדרך זה נוכל להבין דברי דהע"ה אשר ביקש מהש"י כי יתן אומר המבשרות צבא רב רצוני לומר כי בקש מד' כי יתנהו להיות האומר הנעלה ללמד דעת את העם בפה נקי מבלי תחת לשונו) וזה פירוש הפ' צדיקים ילכו בסוד ופושעים יכשלו בסוד: ומעשיות האלו אשר יודו פלאות השם ואמונתך בקהל קדושים. נצורים המה וערוכים אך על שפתי החסידים לבד. ואיש מפי איש ילכו ולכן ידוע לכל משכיל כי תלוי הדבר בפי האומר והמספר אם הוא בעצמו מאמין באמונה שלימה בכה הצדיק ובאותות והמופת. והסיפורים ילכו דרך צנור זך ונקי. יעמיקו ויחדירו גם בלב השומע וההפך ח"ו בהיפך כי לבד אשר לא יתפעלו התפעלות בנפשו. עוד יהיו לבז ולשמצה בעיניו והכל על דרך גוזמא והפלה לכן יעצתי עצות בנפשי וגלותי היום חרפת לשון תהפוכים מהסיפורים האלו הסיירות משוכתם ופרצתי גדרם למען יראה כל מאמין בעיניו ובלבבו יבין ושב ורפא לו כי מן הבאר ההוא בעצמה יסקו כל העדרים ויקחו מוסר:

ועתה אשיבה לדבר בהמחזות הנוראה אשר יתגוללו לעיניך למען נתבונן בינה. כי הנה האיש האורח מואליחייא אשר ממכון שבתו נחת אל עיר וקדוש מפראמישלן הלא היה שלם בכל המדות ואך התקמצנות געלה נפשו כאשר העיד עליו הצדיק הקדוש בעצמו כי היה תלמיד חכם וזהיר בכל המצות ואם כן איפוא יקשה לנו איך לא הגינה עליו תורתו וזכות שאר מצוותיו לעזרה אך הקדוש הלזה בתפלתו ועל מה עד כה גדלה כח הצדקה אשר בביטולה ינתקו מיתרי החיים עד כי בשחת תטבילוהו ולהחיש מפלט לנפש. אולם בעזרת החונן לאדם דעת מצאתי להתיר מבוכת העמקות האלו ואומר הנה ידעו שכל מצות ומצוה היא כמו אבר אחד מכולם בענין אברי האדם וכלם יחד הוא ענין שלם ולכן מצות חתורה המה רמ"ח כמספר האברים שכולם משלימים אחדותו ולפי שהמצות כולן הן משתתפות יחד לכן בהתקומם חלק אחד יתקומם כל הכלל שהרי בנפול הכלל יפול השלמות ואשר ע"כ נמצא שיאמר על מי שעבר על מצוה אחת שעבר על כל התורה בכלל. והחוטא באחת נקרא חוטא בכולה כמו שמצינו בעין בן כרמי בן זבדי כי הוא לבדו חטא ועל כלל ישראל נאמר עברו בריתי. וכמו שאמרו זקני ישראל והיה אתם תמרודו היום בד' ומחר על כל עדת בני

כה גדלה כח הצדקה אשר בביטולה ינתקו מיתרי החיים עד כי בשחת תטבילוהו ולהחיש מפלט לנפש. אולם בעזרת החונן לאדם דעת מצאתי להתיר מבוכת העמקות האלו ואומר הנה ידעו שכל מצוה ומצוה היא כמו אבר אחד מכולם בענין אברי האדם וכלם יחד הוא ענין שלם ולכן מצות חתורה המה רמ"ח כמספר האברים שכולם משלימים אחדותו ולפי שהמצות כולן הן משתתפות יחד לכן בהתקומם חלק אחד יתקומם כל הכלל שהרי בנפול הכלל יפול השלמות ואשר ע"כ נמצא שיאמר על מי שעבר על מצוה אחת שעבר על כל התורה בכלל. והחוטא באחת נקרא חוטא בכולה כמו שמצינו בעין בן כרמי בן זבדי כי הוא לבדו חטא ועל כלל ישראל נאמר עברו בריתי. וכמו שאמרו זקני ישראל והיה אתם תמרודו היום בד' ומחר על כל עדת

פאר מקדושים

59

בני ישראל יקצוף וכל זאת יען כי כל ישראל המה בכללם כגוף אחד וכל אחד הוא חלק מכולם להשלים השלימות ובנפול הכלל יפול השלימות כנזכר. אוכל להבין בזה גם דרשת ר' יוחנן במסכת חגיגה פרק אין דורשין שדרש ואותי יום יום ידרשון ודעת דרכי יחפצון וכי ביום דורשין אותו ובליילה אין דורשין אותו אלא לומר לך כל העוסק בתורה אפי' יום אחד בשנה מעלה עליו הכתוב כאלו עסק כל השנה כולה וכן במדת פרעניות דכתיב במספר הימים אשר תרתם את הארץ וכי ארבעים שנה חטאו והלא ארבעים יום חטאו אלא לומר לך כל העובר עבירה אפי' יום אחד בשנה מעלה עליו הכתוב כאלו עסק כל השנה כולה. ועל פי מאמרנו זה יובן היטב כי כל יום ויום מימי השנה משלים לשס"ה ימים בשנה. ואזהרות התורה המה ג"כ שס"ה שקבוצן יחד היא שנה אחת תמימה ובכללה פונה על תל אחד ותכלית אחד וכולמו המה כגוף אחד ובהתקומם חלק אחד מהם רצוני יום אחד מחלקי השנה לעבור על אחת משס"ה אזהרות יתקומם כל הכלל ומעלה עליו הכתוב כאלו עבר כל השנה כולה כי בנפול הכלל יפול השלמות כנ"ל :

והנה אם כי נמצא רבים עוברים על מצות ממצות התורה ולא יגיעו להם נזק והפסד ומדוע יותר גדלה כח הצדקה אשר בביטולה ינתקו מיתרי החיים להחיש מפלט לנפש ע"ז מצאתי ענין עמוק. דהנה בגמרא במעשה מרכבה קשו קראי אהדדי כתיב אחד אומר כרסייה שביבין די נור וכתוב אחד אומר עד כי כרסוון רמיו ועתיק יומין יתיב ומסקינן אלא אחד לדין ואחד לצדקה. וע"פ זה נוכל להבין כי תיכף במניעת הצדקה מעורר עליו הדין. ואם כי עוד יש לאלקי מלין להניח אור על כמה דרשות חז"ל להבינה בדרך הזה. אך די למשכיל הערה הקטנה ואחרי התרת הספקות האלה אשובה ארעה רוח אמונה ואורח צדיקים כאור נוגע טהור עלינו. ופה תאטר אלי באר פיה. וברצות ד' אוסיפה לבאר ולהראות לעין כל כי הצדיק ברבבות קודש יפרוש כנפים. העיון השכלי מציץ ומשגיח על כל נפש ורוח ושמלת התבל תתפשט לעיניו לראות את כל הנעשה תחת השמים :

וזכות הצדיקים יגן עלינו להכרית כל החוחים והקוצים הסוככים בעדינו וישפע לנו שפע רוח ונשמה לטהרנו ולהשיב משובותינו. להחיש גאולתינו ופדות נפשינו במהרה בימינו אמן :

לדין ואחד לצדקה. וע"פ זה נוכל להבין כי תיכף במניעת הצדקה מעורר עליו הדין. ואם כי עוד יש לאלקי מלין להניח אור על כמה דרשות חז"ל להבינה בדרך הזה, אך די למשכיל הערה הקטנה ואחרי התרת הספקות האלה אשובה ארעה רוח אמונה ואורח צדיקים כאור נוגע טהור עלינו. ופה תאטר אלי באר פיה. וברצות ד' אוסיפה לבאר ולהראות לעין כל כי הצדיק ברבבות קודש יפרוש כנפים. העיון השכלי מציץ ומשגיח על כל נפש ורוח ושמלת התבל תתפשט לעיניו לראות את כל הנעשה תחת השמים :
וזכות הצדיקים יגן עלינו להכרית כל החוחים והקוצים הסוככים בעדינו וישפע לנו שפע רוח ונשמה לטהרנו ולהשיב משובותינו. להחיש גאולתינו ופדות נפשינו במהרה בימינו אמן :

בני ישראל יקצוף וכל זאת יען כי כל ישראל המה בכללם כגוף אחד וכל אחד הוא חלק מכולם להשלים השלימות ובנפול הכלל יפול השלימות כנזכר, אוכל להבין בזה גם דרשת ר' יוחנן במסכת חגיגה פרק אין דורשין שדרש ואותי יום יום ידרשון ודעת דרכי יחפצון וכי ביום דורשין אותו ובליילה אין דורשין אותו אלא לומר לך כל העוסק בתורה אפי' יום אחד בשנה מעלה עליו הכתוב כאלו עסק כל השנה כולה וכן במדת פרעניות דכתיב במספר הימים אשר תרתם את הארץ וכי ארבעים שנה חטאו והלא ארבעים יום חטאו אלא לומר לך כל העובר עבירה אפי' יום אחד בשנה מעלה עליו הכתוב כאלו עבר כל השנה כולה. ועל פי מאמרנו זה יובן היטב כי כל יום ויום מימי השנה משלים לשס"ה ימים בשנה. ואזהרות התורה המה ג"כ שס"ה שקבוצן יחד היא שנה אחת תמימה ובכללה פונה על תל אחד ותכלית אחד וכולמו המה כגוף אחד ובהתקומם חלק אחד מהם רצוני יום אחד מחלקי השנה לעבור על אחת משס"ה אזהרות יתקומם כל הכלל ומעלה עליו הכתוב כאלו עבר כל השנה כולה כי בנפול הכלל יפול השלמות כנ"ל :

והנה אם כי נמצא רבים עוברים על מצות ממצות התורה ולא יגיעו להם נזק והפסד ומדוע יותר גדלה כח הצדקה אשר בביטולה ינתקו מיתרי החיים להחיש מפלט לנפש ע"ז מצאתי ענין עמוק. והנה בגמרא במעשה מרכבה קשו קראי אהדדי כתיב אחד אומר כרסייה שביבין די נור [דניאל ז, ט] וכתוב אחד אומר עד כי כרסוון רמיו ועתיק יומין יתיב ומסקינן אלא אחד